

ŠIURKŠTUS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO RINKIMŲ ĮSTATYMO PAŽEIDIMAS – PAGRINDAS NUTRŪKTI SEIMO NARIO ĮGALIOJIMAMS

Vytautas Sinkevičius

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės teisės katedra

Ateities g. 20, LT- 08303 Vilnius, Lietuva

Telefonas (+370 5) 271 4546

Elektroninis paštas ktk@mruni.eu

Pateikta 2008 m. gruodžio 23 d., parengta spausdinti 2009 m. vasario 4 d.

Anotacija. *Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau Konstitucija) 63 straipsniu šiuurkštus Lietuvos Respublikos Seimo (toliau Seimas) rinkimų įstatymo pažeidimas yra vienas iš pagrindų, kad gali nutrūkti Seimo nario įgaliojimai. Konstitucijoje nėra atskleista, kas yra šiuurkštus rinkimų įstatymo pažeidimas. Tai nustatyti yra įstatymų leidėjo diskrecija. Apibrėždamas, kas yra šiuurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų. Straipsnyje analizuojama, kaip šiuurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas yra apibūdinamas Seimo rinkimų įstatyme. Atskleidžiamos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau Konstitucinis Teismas) ir Seimo funkcijos, susijusios su šiuurkštaus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimo konstatavimu. Parodoma, kad Seimo nario mandato netekimo ir Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo institutai nesutampa, jog kiekvieno jų skirtingas, tik jam būdingas turinys. Kitiškai vertinamos Seimo rinkimų įstatymo nuostatos, kuriose šie skirtingi institutai sutapatinami. Konstatuojama, kad Seimo rinkimų įstatyme ir Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo nepakanka, kad būtų galima užtikrinti, jog Seimo nariais bus išrinkti ir visus Tautos atstovų įgaliojimus įgis tik asmenys, atitinkantys Konstitucijoje*

nurodytus reikalavimus. Pateikiami pasiūlymai, kaip galima būtų užpildyti teisinio reguliavimo vakuumą.

Reikšminiai žodžiai: *konstitucinė teisė, Konstitucija, Seimo rinkimai, Seimo nario mandato netekimas, Seimo nario įgaliojimų nutrūkimas, šiurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas.*

Įvadas

Konstitucijoje nustatyta, kad suverenitetas priklauso Tautai, kad aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus (4 str.). Demokratiniai bei laisvi rinkimai yra vienintelis būdas suformuoti teisėtą ir legitimią Tautos atstovybę – Seimą. Remiantis Konstitucijos 55 straipsnio 5 dalimi Seimo rinkimų tvarką nustato įstatymas. Šiurkščiai pažeidus Seimo rinkimų įstatymą gali būti iškreipta tikroji rinkėjų valia, gali būti neteisingai paskirstyti Seimo narių mandatai, todėl taip išrinkti Seimo nariai negalėtų būti laikomi tikrais Tautos atstovais, o Seimas negalėtų būti tikra Tautos atstovybė. Seimas negali būti suformuotas taip, kad kiltų abejonių dėl jo teisėtumo ir legitimumo. Rinkimų teisės sudedamoji dalis yra teisės normos, kurios įtvirtina galimybę ginti pažeistas rinkimų teises, užtikrinti, kad Seimo nariais taptų ir visus Tautos atstovo įgaliojimus įgytų tik tie asmenys, kurie Seimo nariais išrinkti nepažeidžiant Konstitucijos ir Seimo rinkimų įstatymo. Remiantis Konstitucijos 63 straipsnio 5 dalimi Seimo nario įgaliojimai *inter alia* nutrūksta, kai šiurkščiai pažeidžiamas Seimo rinkimų įstatymas. Konstitucijoje nėra atskleista, kas yra šiurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas, koks subjektas gali pripažinti Seimo nario įgaliojimus nutrūkusiais dėl to, kad buvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, taip pat nėra nustatyta, per kiek laiko po rinkimų Seimo nario įgaliojimai gali būti nutraukti esant minėtam pagrindui. Tai nustatyta Seimo rinkimų įstatyme ir Konstitucinio Teismo įstatyme. Šių įstatymų analizė rodo, kad juose įtvirtinto teisinio reguliavimo nepakanka, jog būtų užkirstas kelias Seimo nariais tapti ir tokiems asmenims, kurie buvo išrinkti pažeidus Konstituciją, šiurkščiai pažeidus Seimo rinkimų įstatymą.

1. Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo konstituciniai pagrindai

Remiantis Konstitucijos 63 straipsniu Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai:
1) pasibaigia įgaliojimų laikas arba susirenka į pirmąjį posėdį pirmalaikiuose rin-

kimuose išrinktas Seimas; 2) Seimo narys miršta; 3) Seimo narys atsistatydina; 4) teismas pripažįsta Seimo narį neveiksniu; 5) Seimas panaikina Seimo nario mandatą apkaltos proceso tvarka; 6) rinkimai pripažįstami negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas; 7) Seimo narys pereina dirbti arba neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis; 8) Seimo narys netenka Lietuvos Respublikos pilietybės.

Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad išrinktasis Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, o remiantis šio straipsnio 3 dalimi Seimo narys, kuris neprisiekia įstatymo nustatyta tvarka arba prisiekia lygtinai, *netenka Seimo nario mandato*.

Remiantis Konstitucijos 74 straipsniu Seimo nario mandatas gali būti panaikintas už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužimą, nusikaltimo padarymą.

Taigi Konstitucijoje yra vartojamos įvairios formuluotės: „Seimo nario įgaliojimų netekimas“ (63 str.), „Seimo nario įgaliojimų netekimas, kai :<...> Seimas panaikina jo mandatą apkaltos proceso tvarka“ (63 str. 5 p.), „Seimo nario mandato netekimas dėl to, kad išrinktas Seimo narys atsisakė prisiekti arba prisiekė su išlyga“ (59 str. 2 d.), „Seimo nario mandato panaikinimas apkaltos proceso tvarka“ (74 str.). Ar šios skirtingos formuluotės atspindi vieną konstitucinį institutą, t. y. Seimo nario *įgaliojimų pasibaigimo institutą*, ar minėtosios nevienodos formuluotės atspindi *skirtingus* konstitucinius institutus, kurių kiekvienas pasižymi tik jam būdingu turiniu? Ar tai, kad Konstitucijoje (59 str.) numatyta, jog Seimo nario *mandato netenkama* dėl to, kad išrinktasis Seimo narys atsisako prisiekti arba prisiekia lygtinai, leidžia teigti, jog, kaip kartais rašoma teisės literatūroje, Konstitucijos 63 straipsnyje nustatytas Seimo nario įgaliojimų pasibaigimo pagrindų sąrašas *nėra išsamus ir baigtinis*, kad Konstitucijos 59 straipsnis numato dar vieną Seimo nario įgaliojimų pasibaigimo pagrindą?¹ Tai ne tik teorinio, bet ir praktinio pobūdžio klausimai, nes tai, kaip į juos bus atsakyta, lemia *inter alia* atitinkamas konstitucines procedūras bei atitinkamas teises pasekmes. Šie klausimai teisės mokslinėje literatūroje nėra bent kiek plačiau tyrinėti, tad jie nusipelnė išamesnio nagrinėjimo.

K. Jovaišos nuomone, Konstitucijos 63 straipsnyje „nustatytas Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo pagrindų sąrašas nėra išsamus ir baigtinis“ (pabraukta autoriaus), o Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalis numato savarankišką pagrindą, kai Seimo narys „netenka Seimo nario mandato ir faktiškai jo įgaliojimai nutrūksta“².

1 Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. Konstitucijos V skirsnio „Seimas“ 55 ir 66 straipsnių komentaras. *Teisės problemos*. 2001, 1(31): 43.

2 *Ibid.*

Taigi, K. Jovaišos nuomone, Konstitucijos 59 straipsnyje numatytas Seimo nario *mandato netekimas* dėl to, kad išrinktasis Seimo narys atsisako prisiekti arba prisiekia lygtinai, yra tapatus Seimo nario *įgaliojimų pasibaigimui* dėl to, kad išrinktasis Seimo narys atsisako prisiekti arba prisiekia lygtinai. Kitokios nuomonės yra E. Šileikis. Jis teigia, kad Konstitucijos 63 straipsnis pateikia „Seimo nario įgaliojimų pabaigos pagrindų *baigtinį (neplečiamą)* sąrašą“ (išskirta autoriaus) ir kad „tai riboja įstatymų leidėją“³. Taigi turime du skirtingus požiūrius į tai, ar Konstitucijos 63 straipsnis numato baigtinį (išsamų) Seimo nario įgaliojimų pasibaigimo pagrindų sąrašą, ar Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje numatytas Seimo nario *mandato netekimas* dėl to, kad išrinktasis Seimo narys atsisako prisiekti arba prisiekia lygtinai, yra dar vienas Konstitucijoje numatytas Seimo nario *įgaliojimų pasibaigimo pagrindas*.

Norint nustatyti, koks yra Konstitucijos 63 straipsnio nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario įgaliojimų netekimo pagrindus, santykis su Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalies nuostatomis, įtvirtinančiomis Seimo nario mandato netekimą dėl to, kad išrinktasis Seimo narys atsisako prisiekti arba prisiekia lygtinai, svarbu išsiaiškinti, kas yra laikoma Seimo nario mandatu, kada išrinktasis Seimo narys remdamasis Konstitucija, Seimo statutu bei kitais teisės aktais gali visapusiškai įgyvendinti Seimo nario mandatą (nuo kada išrinktasis į Seimą remiantis Konstitucija, Seimo statutu narys įgyja visus Seimo nario – tautos atstovo – įgaliojimus).

Sąvoka „Seimo nario mandatas“ paprastai suprantama kaip dokumentas, liudijantis įgaliojimą (Tautos atstovo mandatas). Seimo nario mandatas įgyjamas vieninteliu būdu – išrinkus asmenį Seimo nariu.

Konstitucinėje teisėje sąvoka „Seimo nario įgaliojimai“ paprastai suprantama kaip išreiškianti Seimo nario teisių ir pareigų visumą. Svarbiausios Seimo nario, kaip Tautos atstovo, teisės yra įtvirtintos pačioje Konstitucijoje. Seimo narys turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę Seime (Konstitucijos 68 str. 1 d.); Seimo narys turi teisę pateikti paklausimą Ministrui Pirmininkui, ministrams, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas, vadovams, o šie privalo atsakyti žodžiu arba raštu Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka (Konstitucijos 61 str. 1 d.); Seimo narys taip pat turi konstitucinę teisę pretenduoti užimti pareigas Seime (Seimo Pirmininko arba jo pavaduotojo, taip pat teisę užimti kitas pareigas Seime, numatomas Seimo statute). Šias teises Seimo narys realizuoja vienasmeniškai. Kitas Konstitucijoje nustatytas teises Seimo narys įgyvendina kartu su kitais Seimo nariais. Pateikti Seimui sumanymą keisti ar papildyti Konstituciją turi teisę ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė (Konstitucijos 147 str. 1 d.);

3 Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 448.

interpeliaciją Ministrui Pirmininkui ar ministrui gali pateikti ne mažesnė kaip 1/5 Seimo narių grupė (Konstitucijos 61 str. 2 d.); kreiptis su prašymu į Konstitucinį Teismą turi teisę ne mažesnė kaip 1/5 Seimo narių grupė (Konstitucijos 106 str. 1 d.). Remiantis Konstitucija Seimo nariai turi teisę lygiais pagrindais dalyvauti Seimui, kaip Tautos atstovybei, įgyvendinant visas jo, kaip Tautos atstovybės, konstitucines funkcijas ir vykdant visus jo, kaip Tautos atstovybės, įgaliojimus, nustatytus Konstitucijos 67 straipsnyje, kituose Konstitucijos straipsniuose, taip pat Seimo statute ir įstatymuose.

Konstitucijoje yra nustatytos ne tik tam tikros Seimo nario teisės, bet ir jo pareigos. Vienos Seimo nario pareigos Konstitucijoje yra suformuluotos *expressis verbis*. Seimo narys turi laikytis duotos Seimo nario priesaikos, įpareigojančios jį būti ištikimam Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti jos Konstituciją bei įstatymus, saugoti jos žemių vientisumą, visomis išgalėmis stiprinti Lietuvos nepriklausomybę, sąžiningai tarnauti Tėvynei, Lietuvos žmonių gerovei (Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalis, įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ 5 straipsnis). Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta Seimo nario pareiga jam einant savo pareigas vadovautis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. Dar kitos Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje yra formuluojamos kaip tam tikri Seimo nariui taikomi apribojimai – kaip Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, ir kaip draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis (Konstitucijos 60 str.). Kai kurios Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje nėra formuluojamos *expressis verbis*, tačiau jos yra neatskiriamai susijusios su Seimo nario darbu Seime bei kita parlamentine veikla. Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė paskirtis, Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinis teisinis statusas suponuoja Seimo nario konstitucinę pareigą atstovauti Tautai, taigi ir jo pareigą dalyvauti Seimo posėdžiuose, taip pat Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys jis yra, darbe.

Vienas iš Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementų yra Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijos. Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos konstitucinių garantijų sistema *inter alia* apima Seimo nario imunitetus (Konstitucijos 62 str. 1 d. nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas, o šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė). Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narys už balsavimus ar kalbas Seime negali būti persekiojamas – bendrąja tvarka atsakomybėn jis gali būti traukiamas tik už asmens įžeidimą ar šmeižtą. Konstitucijoje taip pat numatyta ypatinga Seimo nario mandato panai-

kinimo tvarka: remiantis Konstitucijos 74 straipsniu Seimo nario mandatą gali panaikinti tik Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma (tai galima padaryti apkaltos proceso tvarka; pagrindas apkaltai yra šiurkštus Konstitucijos pažeidimas, priesaikos sulaužymas, nusikaltimo padarymas). Dar viena Seimo nario veiklos garantija yra ta, kad savo įgaliojimų laikui Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą (Konstitucijos 60 str. 1 d.). Konstitucijoje įtvirtinta ir tokia Seimo nario parlamentinės veiklos garantija, kad Seimo nario darbas ir Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginami iš valstybės biudžeto (Konstitucijos 60 str. 3 d.).

Seimo nario teisės ir pareigos, veiklos garantijos yra įtvirtintos ne tik Konstitucijoje, bet ir Seimo statute, taip pat atitinkamuose įstatymuose. Vertinant Konstitucijoje ir kituose teisės aktuose įtvirtintų Seimo nario teisių ir pareigų visumą, taip pat Seimo nario parlamentinės veiklos garantijų visumą galima teigti, kad šiuo atžvilgiu Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių ir kitų valstybės pareigūnų konstitucinio teisinio statuso.

Remiantis Konstitucija asmens išrinkimas Seimo nariu reiškia, kad toks asmuo įgijo Seimo nario mandatą. Asmens išrinkimas Seimo nariu (Seimo nario mandato įgijimas) reiškia *inter alia*, kad jis nuo pat jo išrinkimo įgyja *tam tikras* Seimo nario teises. Ne visas, o tik tam tikras Seimo nario teises. Nei Konstitucijoje, nei Seimo statute jos *eksplicitiškai* nėra nurodytos. Tačiau akivaizdu, kad kai kurios jų kyla iš Konstitucijos, jos yra įtvirtintos Konstitucijoje *implicitiškai*. Viena jų yra, pavyzdžiui, tokia: išrinktasis Seimo narys turi teisę atvykti į pirmąjį naujai išrinktojo Seimo posėdį ir jame prisiekti Lietuvos Respublikai – ši jo teisė negali būti suvaržyta. Taip pat Konstitucijoje yra įtvirtinta nuostata, jog asmens išrinkimas Seimo nariu (Seimo nario mandato įgijimas) savaime nereiškia, kad išrinktasis Seimo narys įgyja visas Tautos atstovo teises (įgyja visus Tautos atstovo įgaliojimus, visas Seimo nario parlamentinės veiklos garantijas). Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad išrinktasis Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai. Taigi visų Tautos atstovo teisių įgijimas Konstitucijoje yra siejamas su Seimo nario priesaika, kurią išrinktasis Seimo narys turi duoti Seimo posėdyje. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „ši konstitucinė nuostata reiškia ir tai, kad tol, kol išrinktas Seimo narys neprisiekia, jis neturi visų Tautos atstovo teisių – toks išrinktas Seimo narys dar nėra Tautos atstovas, jis dar neturi Seimo nario įgaliojimų ir dar negali jų vykdyti“⁴. Vadinasi, Konstitucijoje yra nustatytas toks

4 Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 105-3894.

teisinis reguliavimas, kad iki tol, kol išrinktasis Seimo narys prisieks Lietuvos Respublikai, jis dar negali visapusiškai įgyvendinti Seimo nario mandato, kurį asmuo įgijo ji išrinkus Seimo nariu.

Išrinktieji Seimo nariai remiantis Konstitucija privalo prisiekti pirmajame naujai išrinktojo Seimo posėdyje. Išimtis galėtų būti padaryta tik tiems išrinktiesiems Seimo nariams, kurie negali atvykti į pirmąjį naujai išrinktojo Seimo posėdį dėl ypač svarbių pateisinamų priežasčių (pavyzdžiui, dėl ligos); remiantis Konstitucija toks išrinktasis Seimo narys privalo prisiekti artimiausiam Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktasis Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinktojo Seimo posėdyje.⁵

Seimo nario priesaikos aktas yra konstituciškai reikšmingas. Jis sukelia konstitucines teises pasekmes: tik davęs priesaiką išrinktasis Seimo narys įgyja visas Tautos atstovo teises (visus Seimo nario įgaliojimus, visas Seimo nario parlamentinės veiklos garantijas); duodamas priesaiką išrinktasis Seimo narys viešai ir iškilmingai įsipareigoja veikti taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti; nuo to momento, kai Seimo narys duoda priesaiką, atsiranda konstitucinė pareiga jam veikti tik taip, kaip įpareigoja duota priesaika ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti.⁶

Pabrėžtina, kad Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje vartojama formuluotė „visos Tautos atstovo teisės“ neturėtų priešinti Konstitucijos 63 straipsnio formuluotei „Seimo nario *įgaliojimai*“. Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalies nuostatoje „išrinktas Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai“ vartojama sąvoka „Tautos atstovo teisės“ aiškintina plačiau, kaip apimanti ne tik Seimo nario kaip Tautos atstovo teises, bet ir jo pareigas bei visas Seimo nario parlamentinės veiklos garantijas. Būtent nuo to momento, kai išrinktasis Seimo narys prisiekia, jis įgyja visas Seimo nario teises, pareigas, visas Seimo nario parlamentinės veiklos garantijas.

Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narys, įstatymo nustatyta tvarka neprisiekęs arba prisiekęs lygtinai, netenka Seimo nario mandato; dėl to Seimas priima nutarimą. Minėta, kad remiantis Konstitucija išrinktasis Seimo narys privalo prisiekti pirmajame naujai išrinktojo Seimo posėdyje, jog išimtis galėtų būti padaryta tik tiems išrinktiesiems Seimo nariams, kurie negali

5 Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 105-3894.

6 Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 1(1) straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 85-3094.

atvykti į pirmąjį naujai išrinktojo Seimo posėdį dėl ypač svarbių pateisinamų priežasčių, kad remiantis Konstitucija toks išrinktasis Seimo narys privalo prisiekti artimiausiam Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktasis Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinktojo Seimo posėdyje. Vadinas, toks išrinktojo Seimo nario elgesys, kai jis neatvyksta į pirmąjį naujai išrinktojo Seimo posėdį nesant ypač svarbių pateisinamų priežasčių arba į jį atvyksta, bet neprisiekia, vertintinas kaip šio išrinktojo Seimo nario atsisakymas prisiekti ir turi sukelti Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje numatytus teisinius padarinius – *Seimo nario mandato netekimą*. Dėl to Seimas privalo priimti nutarimą. Taip pat vertintinas ir tokius pačius teisinius padarinius turi sukelti toks išrinktojo Seimo nario elgesys, kai jis neprisiekia artimiausiam Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktasis Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinktojo Seimo posėdyje. Dėl to Seimas taip pat privalo priimti nutarimą.⁷

Konstitucijos 63 straipsnyje ir Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo analizė leidžia teigti, kad šiuose straipsniuose yra įtvirtinti skirtingi teisiniai institutai, kad kiekvieno iš šių institutų tik jam būdingas turinys, ir jie atspindi skirtingas teisines situacijas. Konstitucijos 63 straipsnyje yra įtvirtintas *Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo institutas*, t. y. Seimo nario turimų įgaliojimų, kuriuos jis įgijo davęs Seimo nario priesaiką, nutrūkimo institutas. Seimo nario įgaliojimų nutrūkimas reiškia ir tai, kad asmuo kartu netenka ir Seimo nario mandato. *Kitoks yra Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalies turinys* – joje įtvirtintos nuostatos susijusios ne su Seimo nario turimų įgaliojimų nutrūkimu (minėta, kad tol, kol išrinktasis Seimo narys nėra prisiekęs, jis dar nėra įgijęs visų Seimo nario teisių ir pareigų, visų Seimo nario parlamentinės veiklos garantijų), o su *Seimo nario mandato netekimu* dėl to, kad išrinktasis Seimo narys atsisako prisiekti arba prisiekia lygtinai.⁸ Kartu pažymėtina, kad nors Konstitucijos 59

7 Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 105-3894.

8 Tokią Konstitucijos 63 straipsnyje ir Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų institutų sampratą patvirtina ir Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalies taikymo praktika. Antai 2008 m. spalio 12 d. įvykusiame Seimo rinkimuose Seimo nariais buvo išrinkti R. Alekna, J. Imbrasas, D. Tamošiūnaitė. Naujai išrinktojo Seimo pirmasis posėdis įvyko 2008 m. lapkričio 17 d. R. Alekna, J. Imbrasas, D. Tamošiūnaitė dar prieš naujai išrinktojo Seimo pirmąjį posėdį pareiškė, kad jie atsisako Seimo nario mandato, įteikdami atitinkamus pareiškimus Vyriausiajai rinkimų komisijai. Išrinktieji Seimo nariais R. Alekna, J. Imbrasas, D. Tamošiūnaitė nedavė Seimo nario priesaikos, todėl Seimas 2008 m. lapkričio 17 d. priėmė nutarimą, kuriuo *išrinktuosius ir įstatymų nustatyta tvarka neprisiekusiuosius* Seimo narius Raimundą Alekną, Juozą Imbrasą ir Daivą Tamošiūnaitę pripažino *netekusiais Seimo nario mandato*. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas „Dėl R. Alekno, J. Imbraso ir D. Tamošiūnaitės pripažinimo netekusiais Seimo nario mandato“. *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 133-5110.

straipsnio 2 dalyje nurodomas tik vienas pagrindas, kada išrinktasis Seimo narys netenka mandato – kai jis neprisiekia arba prisiekia lygtinai, galima teigti, jog *Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario, kuris dar nėra prisiekęs, mandato netekimo instituto turinys yra daug platesnis*, t. y. *Konstitucijoje imlicitiškai yra įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kai išrinktasis ir dar neprisiekęs Seimo narys netenka Seimo nario mandato ir kitais Konstitucijoje numatytais atvejais*. Jeigu išrinktasis Seimo narys miršta iki naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio (minėta, kad būtent šiame posėdyje išrinktieji Seimo nariai privalo prisiekti), jeigu nustatoma, kad išrinktasis Seimo narys iki naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio neteko Lietuvos Respublikos pilietybės arba yra pripažintas neveiksniu, jeigu iki naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio nustatoma, jog asmuo neatitinka kurio nors reikalavimo, nurodyto Konstitucijoje, kad galėtų būti renkamas Seimo nariu (pvz., nustatoma, kad asmuo yra davęs priesaiką arba pasižadėjęs užsienio valstybei, kad jam teismo nuosprendžiu yra paskirta bausmė, ir asmuo jos nėra atlikęs bei kt.). Jeigu minėtos aplinkybės nustatomos iki naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio – toks išrinktasis Seimo narys negali prisiekti, jis negali įgyti visų Tautos atstovo įgaliojimų. Toks išrinktasis Seimo narys turi *netekti Seimo nario mandato*. Tokiais atvejais nėra pagrindo spręsti dėl Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo, nes tol, kol išrinktasis Seimo narys neprisiekė, jis turi Seimo nario mandatą, tačiau negali jo visapusiškai įgyvendinti, nes dar neturi visų Seimo nario įgaliojimų. Akivaizdu, kad negalima nutraukti to, ko asmuo dar neturi.

Tai, kad Konstitucijos 63 straipsnyje, kuris, kaip minėta, įtvirtina Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo (nutraukimo) institutą, yra vartojama formuluotė: „Seimo nario *mandato panaikinimas* apkaltos proceso tvarka“ (63 str. 5 p.), nepaneigia mūsų padarytos išvados, kad Konstitucijoje įtvirtintas *Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo institutas nesutampa su išrinktojo, bet dar neprisiekusiojo Seimo nario mandato netekimo institutu*. Formuluotė „Seimo nario mandato panaikinimas apkaltos proceso tvarka“ visiškai pagrįstai išdėstyta Konstitucijos 63 straipsnyje, nes apkaltos proceso tvarka gali būti panaikintas mandatas tik tokio Seimo nario, kuris jau yra davęs Seimo nario priesaiką ir įgijęs visus Tautos atstovo įgaliojimus (visas Tautos atstovo teises ir pareigas, visas Seimo nario parlamentinės veiklos garantijas), o vėliau šurkščiai pažeidęs Konstituciją, sulaužęs duotąją priesaiką ar padaręs nusikaltimą. Tai, kad Konstitucijos 63 straipsnio 5 punkte ir 59 straipsnio 2 dalyje yra vartojamos panašios sąvokos – šiuose Konstitucijos straipsniuose rašoma apie Seimo nario mandato netekimą – nėra pagrindas „Seimo nario mandato panaikinimo apkaltos proceso tvarka“ (63 str. 5 p.) tapatinti su išrinktojo, bet dar neprisiekusiojo Seimo nario mandato netekimu (59 str. 2 d.).

Čia atkreiptinas dėmesys į Seimo rinkimų įstatymo 96 straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą, kuriuo remiantis pagrindas *pripažinti Seimo nario įgalioji-*

mus nutrūkusiais yra *inter alia* tai, kad Seimo narys įstatymo nustatyta tvarka *neprisiekė* (96 str. 7 p.). Esant šiam pagrindui Vyriausioji rinkimų komisija sprendžia *dėl Seimo nario įgaliojimų pripažinimo nutrūkusiais* remiantis įsigaliojusiu Seimo nutarimu. Manytina, kad Seimo rinkimų įstatymo 96 straipsnio 7 punkte nustatytas teisinis reguliavimas nedera su Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo konstitucine samprata. *Jeigu išrinktasis Seimo narys neprisiekė arba prisiekė lygtinai, turėtų būti sprendžiama ne dėl jo kaip Seimo nario įgaliojimų pripažinimo nutrūkusiais – minėta, tol, kol išrinktasis Seimo narys neprisiekė, jis dar neturi Seimo nario įgaliojimų – o dėl jo Seimo nario mandato netekimo.* Seimo rinkimų įstatymo 96 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas taisytinas. Galima pasiūlyti jame įtvirtintas nuostatas, susijusias su išrinktojo, bet dar neprisiekusiojo Seimo nario mandato netekimu, atskirti nuo tų nuostatų, kurios susijusios su priesaiką davusio Seimo nario įgaliojimų nutrūkimu. Tai galima padaryti išskaidant Seimo rinkimų įstatymo 96 straipsnio nuostatas į du atskirus straipsnius (arba tame pačiame 96 straipsnyje suformavus dvi dalis), kurių kiekvienas įtvirtintų atitinkamą skirtingą teisinį reguliavimą. Vienas straipsnis būtų skirtas *Seimo nario įgaliojimų pripažinimui nutrūkusiais*. Jame turėtų būti išdėstytos nuostatos, susijusios tik su priesaiką davusio Seimo nario įgaliojimų nutrūkimu (suprantama, nutraukus Seimo nario įgaliojimus, jis kartu netenka Seimo nario mandato). Kitas straipsnis turėtų būti susietas su kitokia teisine situacija, kai: *Seimo nario mandato netenka toks išrinktasis Seimo narys, kuris dar neprisiekė*: atsisakė prisiekti arba prisiekė lygtinai; išrinktasis Seimo narys miršta iki naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio (minėta, kad būtent šiame posėdyje išrinktieji Seimo nariai privalo prisiekti); nustatoma, kad išrinktasis Seimo narys dar neįvykus naujai išrinktojo Seimo pirmajam posėdžiui neteko Lietuvos Respublikos pilietybės arba yra pripažintas neveiksniu; iki naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio nustatoma, kad išrinktasis Seimo narys negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko kurio nors reikalavimo, nurodyto Konstitucijoje (pvz., jeigu nustatoma, kad registruojant asmenį kandidatui į Seimo narius jis buvo davęs priesaiką ar pasižadėjęs užsienio valstybei ir kt.).

2. Kas laikoma „šiurkščiu Seimo rinkimų įstatymo pažeidimu“?

Remiantis Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktu Seimo nario įgaliojimams nutrūksta, kai „<...> šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas“. Šiuo metu Seimo rinkimų tvarką reguliuoja Seimo rinkimų įstatymas, tad remiantis Konstitucija būtent Seimo rinkimų įstatymo šiurkštus pažeidimas yra konstitucinis pagrindas nutrūkti Seimo nario įgaliojimams.

Konstitucijoje nėra atskleista, kas yra šiurkštus rinkimų įstatymo pažeidimas. Tai nustatyti yra įstatymų leidėjo diskrecija. Nors Konstitucijoje nėra apibrėžta, kas yra šiurkštus rinkimų įstatymo pažeidimas, tačiau tai, jog remiantis Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktu dėl to nutrūksta Seimo nario įgaliojimai, suponuoja bent kelis dalykus: pirma, ne kiekvienas rinkimų įstatymo pažeidimas yra šiurkštus; vadinasi, jeigu rinkimų įstatymas nėra pažeistas šiurkščiai, negalima pripažinti, kad Seimo narys neteko mandato ar šio nario įgaliojimai nutrūko; antra, šiurkščiu rinkimų įstatymo pažeidimu gali būti laikomi tik tokie pažeidimai, kuriuos padarius kyla pagrįstų abejonų, ar per rinkimus buvo išreikšta tikroji rinkėjų valia, ar ji nebuvo iškreipta taip, kad rinkimų rezultatai neatspindi tikrosios rinkėjų valios, ir Seimo narių mandatai paskirstyti neteisingai. Apibrėždamas, kas yra šiurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

Prieš atskleidžiant Konstitucijoje įtvirtintas nuostatas, kurių nepaisyti reikštų ir pačios Konstitucijos pažeidimą, ir šiurkštų Seimo rinkimų įstatymo pažeidimą, yra prasminga panagrinėti, kaip *įstatymai* apibrėžia, kas yra šiurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas, taip pat tai, kokios šiurkštaus rinkimų įstatymo pažeidimo konstatavimo procedūros yra numatytos Konstitucijoje ir įstatymuose.

Remiantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalimi Vyriausioji rinkimų komisija gali pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais, jeigu nustato, kad šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies ar kiti šiurkštūs įstatymų pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje, arba dokumentų suklastojimas, ar jų praradimas, turėjo esminės įtakos rinkimų rezultatams, arba pagal balsų skaičiavimo protokolus ar kitus rinkimų dokumentus negalima nustatyti šių esminių rinkimų rezultatų: 1) vienmandatėje rinkimų apygardoje – kandidato, kuriam tenka mandatas, arba kandidatų, dalyvaujančių pakartotiniame balsavime; 2) daugiamandatėje rinkimų apygardoje – kandidatų sąrašų, dalyvaujančių paskirstant mandatus, arba kandidatų sąrašui tenkančių mandatų skaičių galima nustatyti tik daugiau kaip vieno mandato tikslumu. Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad rinkimai negali būti skelbiami negaliojančiais, jeigu neginčijamai nustatyti rinkimų rezultatai leidžia nustatyti esminius rinkimų rezultatus.

Iš pateiktojo teisinio reguliavimo matyti, kad šiurkščiu Seimo rinkimų įstatymo pažeidimu visų pirma laikytini šio įstatymo 51 straipsnyje nurodyti veiksmai. Seimo rinkimų įstatymo 51 straipsnyje nurodyti tokie veiksmai: tiesioginis ar netiesioginis rinkėjų balsų pirkimas, rinkėjų ar rinkimų teisę turinčių asmenų skatinimas dovanomis ar kitokiu atlyginimu dalyvauti arba nedalyvauti rinkimuose ir (arba) balsuoti už arba prieš vieną ar kitą asmenį, kurį numatoma kelti kandidatū, kandidatą arba kandidatų sąrašą, taip pat pažadas už balsavimą atsily-

ginti rinkėjams po rinkimų. Visi šie veiksmai turi būti atlikti turint tikslą paveikti rinkėjų valią dėl konkrečių politinių partijų ar kandidatų arba asmenų, kurios numatoma kelti kandidatais, ir taip trukdyti piliečiams įgyvendinti rinkimų teisę. Seimo rinkimų įstatymo 51 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šie veiksmai draudžiami prasidėjus Seimo rinkimų politinei kampanijai, t. y. nuo Seimo rinkimų datos paskelbimo iki šio įstatymo nustatyto rinkimų agitacijos kampanijos laikotarpio pabaigos, taip pat rinkimų dieną. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje rašoma ne tik apie Seimo rinkimų įstatymo pažeidimą, bet ir apie „kitų įstatymų“ šiurkščius pažeidimus. Kokius kitus įstatymus ir kokiais veiksmais galima pažeisti šiurkščiai – Seimo rinkimų įstatyme nenurodoma.

Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje nurodyti trys savarankiški (alternatyvūs) pagrindai, kuriems esant rinkimų rezultatai rinkimų apygardoje gali būti pripažinti negaliojančiais: 1) šiurkštūs įstatymų pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje; 2) dokumentų suklastojimas; 3) dokumentų praradimas. Taigi remiantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalimi dokumentų suklastojimas ar jų praradimas nelaikomi veiksmais, kuriais gali būti šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas. Dokumentų suklastojimas ar jų praradimas yra savarankiški pagrindai pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais. Žinoma, galima diskutuoti, ar dokumentų suklastojimas, taip pat jų praradimas pagrįstai išskirti kaip savarankiški (alternatyvūs) pagrindai pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais. Manytina, kad *būtent dokumentų suklastojimu, jų praradimu inter alia gali būti šiurkščiai pažeidžiamas Seimo rinkimų įstatymas*. Tačiau kaip Seimo rinkimų įstatyme bebūtų skirstomi pagrindai, dėl ko rinkimų rezultatai rinkimų apygardoje gali būti pripažinti negaliojančiais, vien to, jog buvo padaryti nurodyti veiksmai, nepakanka, kad rinkimų rezultatai rinkimų apygardoje būtų pripažinti negaliojančiais. Remiantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalimi būtina sąlyga, kad visi šie veiksmai turėjo turėti esminės įtakos rinkimų rezultatams, arba kad pagal balsų skaičiavimo protokolus ar kitus rinkimų dokumentus negalima nustatyti šių esminių rinkimų rezultatų: 1) vienmandatėje rinkimų apygardoje – kandidato, kuriam tenka mandatas, arba kandidatų, dalyvaujančių pakartotiniame balsavime; 2) daugiamandatėje rinkimų apygardoje – kandidatų sąrašų, dalyvaujančių paskiriant mandatus, arba kandidatų sąrašui tenkančių mandatų skaičių galima nustatyti tik daugiau kaip vieno mandato tikslumu. Jeigu remiantis balsų skaičiavimo protokolais ar kitais rinkimų dokumentais galima nustatyti minėtus esminius rinkimų rezultatus, Vyriausioji rinkimų komisija turi nustatyti šiuos rezultatus.

Aiškinantis, kaip šiurkštus rinkimų įstatymo pažeidimas apibrėžiamas Seimo rinkimų įstatyme, svarbi aplinkybė yra ir tai, kad remiantis šiuo įstatymu jame

nurodyti pažeidimai turi būti padaryti ne bet kur, o būtent *rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje*.

Taigi Seimo rinkimų įstatyme numatyti šiurkštūs Seimo rinkimų ir kitų įstatymų pažeidimai yra susiję su *atitinkama teritorija ir tam tikru laiku*. Teritorija – rinkimų apylinkė arba rinkimų apygarda; laikas – nuo rinkimų kampanijos pradžios iki rinkimų rezultatų apylinkėje, rinkimų apygardoje nustatymo.

Konstitucijoje numatyta, kad sprendžiant, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai, dalyvauja Konstitucinis Teismas: remiantis Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktu Konstitucinis Teismas teikia išvadą, ar Seimo narių rinkimų metu nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai. Prašyti Konstitucinio Teismo išvados dėl Seimo rinkimų gali Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 106 str. 5 d.). Konstitucijoje nėra nurodyta per kiek laiko po Seimo rinkimų rezultatų oficialaus paskelbimo Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą. Tai nustatyti yra įstatymų leidėjo diskrecija. Numatydamas, per kiek laiko po Seimo rinkimų rezultatų oficialaus paskelbimo Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą. Įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* Konstitucijos 59 straipsnyje įtvirtintos *Seimo nario mandato netekimo* sampratos, taip pat 63 straipsnyje įtvirtintos *Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo* sampratos.

Seimo rinkimų įstatymo 95 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas su paklausimu, ar nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, į Konstitucinį Teismą gali kreiptis ne vėliau kaip per 3 dienas po to, kai paskelbiami oficialūs rinkimų rezultatai. Oficialius Seimo rinkimų rezultatus skelbia Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip per 7 dienas nuo rinkimų arba pakartotinio balsavimo (Seimo rinkimų įstatymo 93 str. 2 d.). Galutinius rinkimų rezultatus Vyriausioji rinkimų komisija pirmiausia paskelbia internete ir artimiausiam „Valstybės žinių“ numeryje. Konstitucinis Teismas 2008 m. lapkričio 8 d. sprendime yra konstatavęs, kad kai Vyriausioji rinkimų komisija paskelbia Seimo rinkimų rezultatus internete – tai yra oficialus Seimo rinkimų rezultatų paskelbimas.⁹ Taigi remiantis Seimo rinkimų įstatymu su paklausimu, ar nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, į Konstitucinį Teismą galima kreiptis ne vėliau kaip per 3 dienas po to, kai Vyriausioji rinkimų komisija internete paskelbia oficialius Seimo rinkimų rezultatus. Konstitucinio Teismo įstatymo 77 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas tiria ir vertina tik Vyriausiosios rinkimų ko-

9 Konstitucinio Teismo 2008 m. lapkričio 8 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2008 m. lapkričio 5 dienos dekretu Nr. 1K-1565 „Dėl paklausimo Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui“, išdėstyto paklausimo, ar per 2008 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 130-4493.

misijos sprendimus arba jos atsisakymą nagrinėti skundus dėl rinkimų įstatymų pažeidimų tais atvejais, kai sprendimai buvo priimti ar kita šios komisijos veika buvo padaryta pasibaigus balsavimui renkant Seimo narius. Analogiška nuostata įtvirtinta ir Seimo rinkimų įstatymo 95 straipsnio 2 dalyje. Seimo, taip pat Respublikos Prezidento paklausimas, ar nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 72 valandas nuo jo įteikimo Konstituciniam Teismui. Išnagrinėjęs paklausimą Konstitucinis Teismas priima išvadą.

Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktas, kuriuo remiantis Konstitucinis Teismas teikia išvadą, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai, yra susijęs su Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta, kad remdamasis Konstitucinio Teismo išvadomis Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytus klausimus galutinai sprendžia Seimas. Aiškinant nurodytas Konstitucijos nuostatas vien lingvistiškai būtų galima teigti, esą Konstitucijoje yra nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Konstitucinis Teismas teikia išvadą, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai, o galutinį sprendimą, ar šie įstatymai nebuvo pažeisti, priima Seimas.

Tačiau toks nurodytųjų Konstitucijos nuostatų aiškinimas būtų konstituciškai nepagrįstas. Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Konstitucinio Teismo sprendimai tais klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami. Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytos išvados pateikimas – vienas iš klausimų, kurie Konstitucijoje yra priskirti tik Konstitucinio Teismo kompetencijai. Taigi remiantis Konstitucija Konstitucinio Teismo išvada, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Seimo narių rinkimus, yra galutinė ir neskundžiama. Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalies nuostata, kad Seimas Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytus klausimus galutinai sprendžia remdamasis Konstitucinio Teismo išvada, reiškia, jog tuo atveju, kai sprendžiama, ar išrinktasis Seimo narys turi *netekti Seimo nario mandato*, ar turi būti *nutraukti Seimo nario įgaliojimai* dėl to, kad per Seimo narių rinkimus buvo pažeisti rinkimų įstatymai, yra būtina kreiptis į Konstitucinį Teismą ir pateikti išvadą, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai. Minėta, kad prašyti Konstitucinio Teismo išvados gali Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas. Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalies nuostata, kad Konstitucinio Teismo sprendimai klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami, reiškia ir tai, jog Seimas, sprenddamas, ar išrinktasis Seimo narys turi netekti Seimo nario mandato, ar turi būti nutraukti Seimo nario įgaliojimai dėl to, kad buvo šiurkščiai pažeistas rinkimų įstatymas, negali paneigti, negali pakeisti Konstitucinio Teismo išvados, jog Seimo rinkimų įstatymas buvo šiurkščiai pažeistas (nepažeistas). Tokie Seimo įgaliojimai Konstitucijoje nenumatyti. Konstitucinio Teismo išvada, kad Seimo rinkimų įstatymas buvo šiurkščiai pažeistas (nepažeistas), susaisto Seimą tuo atžvilgiu, jog remiantis Konstitucija Seimas neturi įgaliojimų spręsti, ar Konstitucinio Teis-

mo išvada yra pagrįsta ir teisėta – teisinį faktą, kad Seimo rinkimų įstatymas buvo šurkščiai pažeistas (nepažeistas), nustato tik Konstitucinis Teismas. Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalies nuostata, kad klausimą, ar Seimo rinkimų įstatymas buvo šurkščiai pažeistas (nepažeistas) galutinai sprendžia Seimas remdamasis Konstitucinio Teismo išvada, reiškia ne tai, jog Seimas gali spręsti, ar per Seimo narių rinkimus buvo šurkščiai pažeistas (nepažeistas) Seimo rinkimų įstatymas, o tai, kad tik Seimas gali ir turi priimti sprendimą dėl *išrinktojo Seimo nario mandato netekimo* ar *Seimo nario įgaliojimų nutraukimo*, jeigu Konstitucinis Teismas padaro išvadą, jog per Seimo narių rinkimus buvo šurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas. Jeigu Konstitucinis Teismas padaro išvadą, kad per Seimo narių rinkimus Seimo rinkimų įstatymas nebuvo šurkščiai pažeistas, Seimas negali spręsti klausimo dėl Seimo nario mandato netekimo ar Seimo nario įgaliojimų nutraukimo. Vadinasi, Konstitucijoje yra nustatytos skirtingos Seimo ir Konstitucinio Teismo funkcijos, susijusios su šurkštaus rinkimų įstatymo pažeidimo konstatavimu ir nustatyti šioms funkcijoms įgyvendinti reikalingi atitinkami įgaliojimai: Konstitucinis Teismas sprendžia, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo šurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, o Seimas – jeigu Konstitucinis Teismas padaro išvadą, kad Seimo rinkimų įstatymas buvo pažeistas šurkščiai – priima sprendimą dėl išrinktojo Seimo nario mandato netekimo ar Seimo nario įgaliojimų nutraukimo.

Kokia tvarka Seimas įgyvendina jam Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje priskirtus įgaliojimus galutinai spręsti, ar nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, nustatyta Seimo rinkimų įstatyme. Remiantis šio įstatymo 95 straipsnio 5 dalimi jeigu Konstitucinis Teismas priima išvadą, kad buvo šurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas ar suklustoti rinkimų dokumentai, ir tai turėjo įtakos nustatant rinkimų esminius rezultatus, Lietuvos Respublikos Seimas gali priimti vieną iš šių nutarimų: 1) pripažinti rinkimus vienmandatėje ar daugiamandatėje rinkimų apygardoje negaliojančiais – kai remiantis balsų skaičiavimo protokoliais negalima nustatyti esminių rinkimų rezultatų; 2) nustatyti tikruosius esminius rinkimų rezultatus remiantis rinkimų komisijų pateiktais balsų skaičiavimo protokolais ar kitais rinkimų dokumentais. Seimo rinkimų įstatymo 95 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad Seimas kartu priima nutarimą dėl neteisėtai ir teisėtai išrinktų Seimo narių.¹⁰

10 Sugretinę Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje ir 95 straipsnio 5 dalyje nustatytus pagrindus, kuriems esant rinkimų rezultatai rinkimų apygardoje gali būti pripažinti negaliojančiais, pastebėsime, kad jie nesutampa; 91 straipsnio 1 dalyje nurodyti *trys* savarankiški (alternatyvūs) pagrindai, kuriems esant rinkimų rezultatai rinkimų apygardoje gali būti pripažinti negaliojančiais: 1) šurkštūs įstatymų pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje; 2) dokumentų suklustojimas; 3) dokumentų praradimas; o 95 straipsnio 5 dalyje numatyti *du* pagrindai: 1) šurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas; 2) rinkimų dokumentų suklustojimas.

Taigi Seimo rinkimų įstatyme ir Konstitucinio Teismo įstatyme yra nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Konstitucinis Teismas gali teikti išvadą tik dėl to, ar rinkimų įstatymas šiurkščiai nebuvo pažeistas Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimais arba jos atsisakymu nagrinėti skundus dėl rinkimų įstatymų pažeidimų tais atvejais, kai *Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimai buvo priimti ar kita šios komisijos veika buvo padaryta pasibaigus balsavimui renkant Seimo narius*. Be to, Konstitucinis Teismas gali konstatuoti šiurkštų rinkimų įstatymo pažeidimą tik tada, kai minėtieji Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimai arba jos atsisakymas nagrinėti skundus dėl rinkimų įstatymų pažeidimų turėjo įtakos nustatant esminius rinkimų rezultatus. Tokiais atvejais (esant Konstitucinio Teismo išvadai, kad Seimo rinkimų įstatymas pažeistas šiurkščiai) Seimas gali priimti minėtus nutarimus. Taip pat, kaip minėta, Seimas turi priimti nutarimą dėl neteisėtai ir teisėtai išrinktų Seimo narių.

Ar Seimo rinkimų įstatyme ir Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo pakanka, kad galima būtų užtikrinti, jog Seimo nariais bus išrinkti ir visus Tautos atstovų įgaliojimus įgis tik tokie asmenys, kurie atitinka Konstitucijoje nurodytus reikalavimus? Ar toks teisinis reguliavimas dera su Konstitucijos 63 straipsnyje įtvirtintu Seimo nario įgaliojimų nutūkimo institutu *inter alia* su tuo, kad remiantis Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktu Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai „<...> šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas“? Manytina, kad yra pagrindas tuo abejoti. Šios abejonės gali būti grindžiamos jau cituotu Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo teiginiu kad „tol, kol išrinktas Seimo narys nepriesiekia, jis neturi visų Tautos atstovo teisių – toks išrinktas Seimo narys dar nėra Tautos atstovas, jis dar neturi Seimo nario įgaliojimų ir dar negali jų vykdyti“. Šios abejonės gali būti grindžiamos ir kitais argumentais.

Prisiminkime, kokie reikalavimai Konstitucijoje keliami asmeniui, kad jis galėtų būti renkamas Seimo nariu. Konstitucijos 56, 74, 113 bei 141 straipsniuose (juose *eksplicitiškai* ir *implicitiškai* įtvirtintame teisiniame reguliavime) nustatyta, kad Seimo nariu gali būti renkamas tik toks asmuo, kuris: 1) yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) nesusijęs priesaika arba pasižadėjimu užsienio valstybei; 3) rinkimų dieną yra ne jaunesnis kaip 25 metų amžiaus; 4) nuolat gyvena Lietuvoje. Remiantis Konstitucija Seimo nariu negali būti renkamas: 1) asmuo, kuriam teismo nuosprendžiu buvo paskirta bausmė ir, kurios dar nėra baigęs atlikti; 2) asmuo, teismo pripažintas neveiksniu; 3) teisėjai, kol jie nėra pasitraukę iš teisėjo pareigų; 4) asmenys, atliekantys tikrąją karo arba alternatyvią tarnybą, taip pat neišėję į atsargą krašto apsaugos sistemos, policijos ir vidaus tarnybos karininkai, puskarininkiai bei liktiniai, kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokami pareigūnai, kol jie nėra nutraukę tarnybos ar pasitraukę iš pareigų; 5) Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys, kurie apkaltos proceso tvarka buvo pašalinti

iš pareigų už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą ar priesaikos sulaužymą. Pažymėtina, kad remiantis Konstitucija visus šiuos reikalavimus asmuo turi atitikti *dar iki jį įregistruojant kandidatą į Seimo narius*. Jeigu asmuo neatitinka bent vieno kurio nors nurodyto reikalavimo, jis negali būti registruojamas kandidatą į Seimo narius ir negali būti renkamas Seimo nariu.¹¹ Jeigu įvyktų taip, kad asmuo, neatitinkantis Konstitucijoje nurodytų reikalavimų, vis dėlto būtų įregistruotas kandidatą į Seimo narius, ir dar iki rinkimų paaiškėtų, jog asmuo neatitinka kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, toks asmuo turėtų būti išbraukiamas iš kandidatų į Seimo narius sąrašų.¹² Jeigu įvyktų taip, kad asmuo, neatitinkantis kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, vis dėlto būtų išrinktas Seimo nariu, ir tik po to paaiškėtų, kad jis neatitinka kurio nors Konstitucijoje numatyto reikalavimo, toks asmuo remiantis Konstitucija negali duoti Seimo nario priesaikos, taip pat negali įgyti visų Tautos atstovo teisių (įgaliojimų). Manytina, kad būtent šiame kontekste turėtų būti aiškinamas Konstitucijos 63 straipsnio 6 punkte įtvirtintas Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo pagrindas, t. y. „kai šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas“. Šis Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo pagrindas susijęs ir su tokia teisine situacija, kai nutrūksta įgaliojimai tokio Seimo nario, kuris, nors ir negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, vis dėlto buvo juo išrinktas, davė Seimo nario

11 Iš literatūroje pateikiamų pavyzdžių matyti, kad, juos pateikusių autorių nuomone, Konstitucija nereikalauja, jog asmuo visus Konstitucijoje nurodytus reikalavimus turi atitikti dar prieš jį įregistruojant kandidatą į Seimo narius. A. Skaistys rašo: „Visiškai neseniai Lietuvoje didelio atgarsio sulaukęs garsaus Lietuvos futbolininko Armino Narbekovo Lietuvos pilietybės netekimo atvejis sako, kad, jei šis Lietuvai nusipelnęs asmuo ir prisieks Lietuvai bei tuo pagrindu gaus antrąją – Lietuvos pilietybę, t. y. kartu su turima Austrijos pilietybe, tai dar nereiškia, kad šis asmuo galės tapti Seimo nariu. A. Narbekovas galėtų juo tapti tik tuo atveju, jeigu jis būtų išrinktas į Seimą Lietuvos Respublikos pilietis, atsisakytų Austrijos pilietybės ir jos netektų pagal Austrijos teisės aktų nustatytą tvarką iki Seimo nario priesaikos davimo dienos“. (A. Skaistys. Tarp priesaikos ir „laisvo mandato“. *Atgimimas*. 2008 m. lapkričio 7–13 d., Nr. 40). Taigi, A. Skaisčio nuomone, Lietuvos Respublikos pilietis, turintis kitos valstybės pilietybę, gali būti renkamas Seimo nariu, tačiau iki Seimo nario priesaikos davimo dienos jis turi atsisakyti kitos valstybės pilietybės ir jos netekti. Dėl tokios nuomonės negalima sutikti, nes ji neatitinka Konstitucijos 56 straipsnio nuostatų sampratos. Šio straipsnio formuluotė „*gali būti renkamas*<...>“ reiškia, kad asmuo, *kuris neatitinka kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, negali būti renkamas* Seimo nariu.

12 Remiantis Seimo rinkimų įstatymo 39 straipsnio 6 dalimi, jeigu po kandidato į Seimo narius įregistravimo Vyriausioji rinkimų komisija nustato, jog kandidatas neatitinka reikalavimų, kad galėtų būti renkamas Seimo nariu šis komisija panaikina tokio kandidato į Seimo narius registravimą, jeigu iki rinkimų liko ne mažiau kaip 15 dienų. Toks teisinis reguliavimas yra ydingas, nes remiantis juo jeigu iki rinkimų liko mažiau kaip 15 dienų, asmuo negali būti išbrauktas iš kandidatų į Seimo narius sąrašų net ir tuo atveju, kai paaiškėja, jog jis neatitinka kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo ir negali būti renkamas Seimo nariu. Galima teigti, kad toks teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai.

priesaiką ir įgijo visus Tautos atstovo įgaliojimus. Konstitucija netoleruoja tokios situacijos, kai Seimo nariu yra asmuo, kuris remiantis Konstitucija negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Tai, kad toks asmuo buvo išrinktas Seimo nariu, jokių būdų nereiškia, jog jam jau nėra taikomi Konstitucijoje nurodyti reikalavimai, kad Seimo nariu išrinktas asmuo jau gali jų neatitikti. Asmens, kuris remiantis Konstitucija negalėjo būti renkamas Seimo nariu, išrinkimas Seimo nariu nelegalizuoja Konstitucijos pažeidimo. Toks asmens išrinkimas Seimo nariu netampa nei legalus, nei legitimus. Paaiškėjus, kad Seimo nariu išrinktas asmuo, kuris remiantis Konstitucija negalėjo būti juo renkamas, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, tokio Seimo nario įgaliojimai privalo būti nedelsiant nutraukti. Jie privalo būti nutraukti net ir tuo atveju, jeigu įgaliojimų nutraukimo metu asmuo jau atitiktų Konstitucijoje nurodytus reikalavimus, kad galėtų būti renkamas Seimo nariu. Kitoks Konstitucijos aiškinimas reikštų, kad pagal Konstitucija Seimo nariu galima tapti pažeidžiant Konstituciją, ir kad pati Konstitucija tai toleruoja. Demokratinėje teisinėje valstybėje tai neįmanoma. Konstitucijos 56 straipsnio formuluotėje „Seimo nariu gali būti renkamas <...>“ įtvirtintas aiškus imperatyvas – Seimo nariu gali būti renkamas tik toks asmuo, kuris *iki rinkimų* atitinka visus Konstitucijoje nurodytus reikalavimus. Konstitucija nenumato, kad Seimo nariu galėtų būti renkamas toks asmuo, kuris iki rinkimų neatitinka nors vieno kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Konstitucija nenumato, kad kokį nors reikalavimą, kurio asmuo neatitiko iki rinkimų, toks asmuo galėtų įvykdyti po to, kai jis yra išrinktas Seimo nariu. Reikalavimų, kurių asmuo neatitiko iki rinkimų, negalima įvykdyti nei laikotarpiu, kuris prasideda nuo tokio asmens išrinkimo Seimo nariu ir tęsiasi tol, kol jis davė Seimo nario priesaiką, nei po to, kai toks išrinktasis Seimo narys davė Seimo nario priesaiką ir įgijo visus Tautos atstovo įgaliojimus. Konstitucijos 63 straipsnio 6 punkte įtvirtintas Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo pagrindas – „kai šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas“, skirtas užtikrinti ir tai, kad Seimo nariu nebūtų net ir toks asmuo, kuris, – nors ir buvo išrinktas, davė Seimo nario priesaiką ir įgijo visus Tautos atstovo įgaliojimus, – remiantis Konstitucija negalėjo būti renkamas Seimo nariu.

Minėta, kad pagal Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalį Vyriausioji rinkimų komisija gali pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais, jeigu nustato, kad šio įstatymo 5¹ straipsnio 1 dalies ar kiti šiurkštūs įstatymų pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje, arba dokumentų suklastojimas ar jų praradimas turėjo esminės įtakos rinkimų rezultatams, arba remiantis balsų skaičiavimo protokolais ar kitais rinkimų dokumentais negalima nustatyti šių esminių rinkimų rezultatų: 1) vienmandatėje rinkimų apygardoje – kandidato, kuriam tenka mandatas, arba kandidatų, dalyvaujančių

pakartotinai renkant; 2) daugiamandatėje rinkimų apygardoje – kandidatų sąrašų, dalyvaujančių paskirstant mandatus, arba kandidatų sąrašui tenkančių mandatų skaičių galima nustatyti tik daugiau kaip vieno mandato tikslumu. Pabrėžtina, jog tai, kad rinkimų rezultatų rinkimų apygardoje pripažinimas negaliojančiais dėl šiurkštaus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimo yra *apriboti teritorijos ir laiko atžvilgiu*, reiškia, kad minėta aplinkybė – asmuo neatitinka kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo – remiantis Seimo rinkimų įstatymu nėra laikoma šiurkščiu Seimo rinkimų įstatymo ar kitų įstatymų pažeidimu, dėl kurio rinkimų rezultatai rinkimų apylinkėje arba apygardoje gali būti pripažinti negaliojančiais. Kita vertus, pagal Seimo rinkimų įstatymą po to, kai pasibaigė balsavimas, Vyriausioji rinkimų komisija apskritai neturi įgaliojimų pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje negaliojančiais, jeigu paaiškėja, kad rinkimų apygardoje Seimo nariu buvo renkamas ir toks asmuo, kuris remiantis Konstitucija negalėjo būti juo renkamas, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Tai vertintina kaip teisinio reguliavimo spraga.

Panašių priekaištų galima pateikti Seimo rinkimų įstatyme bei Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytam teisiniam reguliavimui, pagal kurį Konstitucinis Teismas tiria ir vertina tik Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimus arba jos atsisakymą nagrinėti skundus dėl rinkimų įstatymų pažeidimų tais atvejais, kai sprendimai buvo priimti ar kita šios komisijos veika buvo padaryta *pasibaigus balsavimui renkant Seimo narius*. Toks teisinis reguliavimas taip pat neleidžia konstatuoti, kad Seimo rinkimų įstatymas yra pažeistas šiurkščiai, kai Seimo nariu yra išrinktas toks asmuo, kuris pagal Konstituciją negali būti renkamas Seimo nariu. Vyriausioji rinkimų komisija tokį asmenį kandidatu į Seimo narius įregistruoja – ir taip pati šiurkščiai pažeidžia rinkimų įstatymą – gerokai anksčiau (likus iki rinkimų ne mažiau kaip 31 dienai (Seimo rinkimų įstatymo 39 str. 4 d.)). Tokie Vyriausiosios rinkimų komisijos veiksmai yra padaryti iki balsavimo, todėl jų remiantis Seimo rinkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalimi Konstitucinis Teismas netiria ir nevertina. Tai taip pat galima vertinti kaip teisinio reguliavimo spragą.

Reikėtų grįžti prie Seimo rinkimų įstatyme ir Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyto minėto trijų dienų termino, per kurį Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą išvados, ar nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas. Šis terminas yra naikinamasis. Jam pasibaigus Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas negali kreiptis į Konstitucinį Teismą. Praleidus šį terminą jis negali būti atnaujintas.¹³ Yra pagrindo abejoti, ar įstatymuose nusta-

13 Būtent tuo, kad buvo praleistas minėtas trijų dienų terminas Konstitucinis Teismas grindė savo 2008 m. lapkričio 8 d. ir lapkričio 10 d. sprendimus, kuriais atsisakė priimti nagrinėti Respublikos Prezidento paklausimus, ar per 2008 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 130-4993; 4994.

tytas trijų dienų terminas, per kurį Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą išvados, ar nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, visais atvejais dera su Konstitucija. Vertinant, kaip šis terminas atitinka Konstituciją atsižvelgta į tai, su kokia teisine situacija jis yra susijęs. Tai, kad pasibaigus minėtam trijų dienų terminui negalima kreiptis į Konstitucinį Teismą išvados, ar Seimo rinkimų įstatymas nebuvo šiurkščiai pažeistas *Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimais arba jos atsisakymu nagrinėti skundus dėl rinkimų įstatymų pažeidimų tais atvejais, kai sprendimai buvo priimti ar kita šios komisijos veika buvo padaryta pasibaigus balsavimui renkant Seimo narius*, gali būti vertinama kaip *neprieštaraujančiu Konstitucijai*. Vien dėl to ginčai dėl Seimo rinkimų įstatymo pažeidimo tokiais veiksmais, kai suklastojami dokumentai, klaidingai suskaičiuojami už vieną ar kitą kandidatą atiduoti rinkėjų balsai, neteisingai nustatomi rinkimų rezultatai ir kt. negali tęstis ilgą laiką, nes ne vėliau kaip per 15 dienų po oficialaus Seimo rinkimų rezultatų paskelbimo Seimas turi susirinkti į pirmąjį posėdį, jame Seimo nariai turi duoti priesaiką ir įgyti visus Tautos atstovo įgaliojimus; nuo naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio Seimas turi pradėti funkcionuoti kaip visavertė Tautos atstovybė. Jeigu iki to laiko ginčai dėl Seimo rinkimų įstatymo pažeidimo dar nebūtų pasibaigę, susidarytų teisinio netikrumo situacija, nes nebūtų aišku, kurie Seimo nariai gali prisiekti, o kurie – ne. Akivaizdu, kad visi ginčai dėl Seimo rinkimų įstatymo pažeidimo tokiais veiksmais, kai suklastojami dokumentai, klaidingai suskaičiuojami už vieną ar kitą kandidatą atiduoti rinkėjų balsai, neteisingai nustatomi rinkimų rezultatai ir kt., turi būti išspręsti iki tol, kol naujai išrinktasis Seimas susirenka į savo pirmąjį posėdį. Tad kilus pagrįstoms abejonėms, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, minėto trijų dienų termino visiškai pakanka parengti paklausimą Konstituciniam Teismui ir paprašyti jo išvados.

Kitaip minėtasis trijų dienų terminas vertintinas kaip kitokia teisinė situacija, o būtent tokia, kai jau paskelbus oficialius Seimo rinkimų rezultatus ar po to, kai išrinktasis Seimo narys davė priesaiką ir įgijo visus Tautos atstovo įgaliojimus, paaiškėja, kad toks asmuo iki rinkimų neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo ir negalėjo būti renkamas Seimo nariu. Gali paaiškėti, kad toks Seimo narys buvo (yra) susijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei, jog jis nebuvo (nėra) baigęs atlikti teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės, kad jis neatitiko kurio nors kito Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Tokiais atvejais minėtasis trijų dienų terminas gali būti vertinamas kaip prieštaraujantis Konstitucijai, nes jam pasibaigus nelieka galimybės kreiptis į Konstitucinį Teismą išvados, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, o be atitinkamos Konstitucinio Teismo išvados nutraukti įgaliojimus tokio Seimo nario, kuris negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko Kons-

titucijoje nustatytų reikalavimų, neįmanoma. Minėta, kad Konstitucija netoleruoja tokios teisinės situacijos, kai Seimo nariais yra asmenys, kurie negalėjo būti renkami Seimo nariais, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo.

Seimo rinkimų įstatyme bandyta įtvirtinti ir tokią teisinę reguliavimą, kad galima būtų nutraukti įgaliojimus tokių Seimo narių, kurie buvo išrinkti jiems *nuslėpus reikšmingas aplinkybes*. Antai pagal Seimo rinkimų įstatymo 98 straipsnio 1 dalį kiekvienas kandidatas į Seimo narius turi viešai paskelbti, jeigu ne pagal Lietuvos Respublikos užduotis yra sąmoningai bendradarbiavęs su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis. Tai jis nurodo kandidato į Seimo narius anketoje. Pagal šio straipsnio 2 dalį, jeigu kandidatas to nenurodė ir galioja teismo sprendimas, kuriuo nustatytas juridinę reikšmę turintis faktas (arba ši faktą įstatymų nustatyta tvarka yra patvirtinęs pats kandidatas), kad šis asmuo ne pagal Lietuvos Respublikos užduotis sąmoningai bendradarbiavo su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis, Vyriausioji rinkimų komisija jo neregistruoja, o jeigu buvo jį įregistravusi, nedelsdama panaikina jo registravimą kandidatu į Seimo narius. Jeigu kandidatas to nenurodė ir po Seimo rinkimų įstatymų nustatyta tvarka įrodoma, kad jis ne pagal Lietuvos Respublikos užduotis sąmoningai bendradarbiavo su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis, nuo įrodymo dienos šio Seimo nario įgaliojimai nutraukiami (Seimo rinkimų įstatymo 98 str. 2 d.).

Reikia atkreipti dėmesį į tai, jog Seimo rinkimų įstatyme nėra nustatyta tvarka, kaip gali būti įrodoma, kad asmuo yra sąmoningai bendradarbiavęs su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis, taip pat nėra nustatyta, koks subjektas priima sprendimą, kad asmuo yra sąmoningai bendradarbiavęs su nurodytomis tarnybomis. Be to, Seimo rinkimų įstatymo 96 straipsnyje – jame, kaip minėta, yra nurodyti atvejai, kai Vyriausioji rinkimų komisija pripažįsta Seimo narių įgaliojimus nutrūkusiais, – *nėra nurodyta, kad Seimo nario įgaliojimai pripažįstami nutrūkusiais, kai įrodoma, jog asmuo sąmoningai bendradarbiavo su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis*. Taigi Seimo rinkimų įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas šiuo požiūriu yra neišsamus, jis neužbaigtas, remiantis juo nutraukti Seimo nario įgaliojimus dėl to, kad jis nuslėpė, jog sąmoningai bendradarbiavo su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis, praktiškai neįmanoma.

Dar viena reikšminga aplinkybė, kurią nuslėpus remiantis Seimo rinkimų įstatymu galima nutraukti Seimo nario įgaliojimus, yra nurodyta Seimo rinkimų įstatymo 98 straipsnio 3 dalyje. Joje nustatyta, kad kiekvienas kandidatas į Seimo narius turi viešai paskelbti, jeigu jis po 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusiu nuosprendžiu yra pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos arba įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu bet kada buvo pripažintas kaltu padaręs sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Tai jis nurodo kandidato į Seimo narius an-

ketoje, nepaisant to, ar teistumas pasibaigęs, ar panaikintas. Jeigu kandidatas to nenurodė, ir yra po 1990 m. kovo 11 d. įsiteisėjęs Lietuvos Respublikos teismo nuosprendis, kuriuo asmuo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos, arba yra įsiteisėjęs teismo nuosprendis, kad asmuo bet kada buvo pripažintas kaltu padaręs sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, Vyriausioji rinkimų komisija jo neregistruoja kandidatu į Seimo narius, o jei buvo įregistravusi, nedelsdama panaikina jo registravimą kandidatu į Seimo narius. Jei kandidatas to nenurodė ir po Seimo rinkimų nustatoma, kad yra po 1990 m. kovo 11 d. įsiteisėjęs Lietuvos Respublikos teismo nuosprendis, kuriuo asmuo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos, arba yra įsiteisėjęs teismo nuosprendis, kad asmuo bet kada buvo pripažintas kaltu padaręs sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, Vyriausioji rinkimų komisija per 15 dienų teismo nuosprendžio ir kandidato į Seimo narius anketos nuorašus perduoda Lietuvos Respublikos Seimui, kad Seimas priimtų sprendimą dėl apkaltos proceso pradžios.

Galima teigti, kad šis teisinis reguliavimas taip pat nėra pakankamas, kad minėtų pagrindu galima būtų panaikinti Seimo nario įgaliojimus. Visų pirma dėl to, jog nėra reglamentuota, kas ir kokia tvarka gali nustatyti, kad asmuo po 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusiu nuosprendžiu yra pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos arba įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu bet kada buvo pripažintas kaltu padaręs sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Kita vertus, neaišku, iš kokio subjekto Vyriausioji rinkimų komisija gali (turi) gauti minėtų teismo įsiteisėjusių nuosprendžių nuorašus, kad juos galėtų perduoti Seimui, o Seimas, kaip rašoma įstatyme, galėtų priimti sprendimą dėl apkaltos proceso pradžios. Bet didžiausias aptariamąjį teisinio reguliavimo trūkumas yra tas, kad jame Seimo nario įgaliojimų nutrūkimas nurodytuoju pagrindu yra susietas su apkaltos procesu. Galima teigti, kad toks teisinis reguliavimas nedera su apkaltos konstitucine samprata. Remiantis Konstitucijos 74 straipsniu *apkalta* dėl to, kad asmuo, kuris buvo išrinktas Seimo nariu, iki rinkimų nenurodė, jog po 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusiu nuosprendžiu yra pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos arba įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu bet kada buvo pripažintas kaltu padaręs sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, yra *negalima*. Remiantis Konstitucijos 74 straipsniu apkaltos proceso tvarka Seimo nario mandatą galima panaikinti tik už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužymą, nusikaltimo padarymą. Konstitucijos 74 straipsnio nuostata, kad apkaltos procesas galimas *Seimo nariams*, suponuoja, jog šias veikas *turi padaryti atitinkamą teisinį statusą turintis subjektas – Seimo narys*. Apie kokį Seimo narį rašoma Konstitucijos 74 straipsnyje: ar apie išrinktąjį, bet dar neprisiekusį ir visų Tautos atstovo teisių (įgaliojimų) neįgijusį Seimo narį, ar apie tokį Seimo narį, kuris yra davęs Seimo nario priesaiką ir įgijęs visas Tautos atstovo teises

(įgaliojimus)? O gal Konstitucijos 74 straipsnyje vartojamas „Seimo nario“ terminas apima ir vieną, ir kitą subjektą? Remiantis Konstitucija išrinktasis Seimo narys visas Tautos atstovo teises (įgaliojimus) įgyja tik po to, kai prisiekia, ir tik davusiam priesaiką Seimo nariui atsiranda konstitucinė pareiga veikti tiktai taip, kaip įpareigoja duotoji priesaika ir jokiomis aplinkybėmis jos nesulaužyti, manytina, kad Konstitucijos 74 straipsnyje vartojamas „Seimo nario“ terminas susijęs tik su tokiu Seimo nariu, kuris yra davęs Seimo nario priesaiką bei įgijęs visas Tautos atstovo teises (įgaliojimus). Todėl išrinktiesiems, bet dar neprisiekusiems ir visų Tautos atstovo teisių (įgaliojimų) neįgijusiems Seimo nariams Konstitucijos 74 straipsnis neturėtų būti taikomas;¹⁴ už veiksmus, padarytus iki tol, kol išrinktasis Seimo narys davė Seimo nario priesaiką, remiantis Konstitucija apkalta negalima. Remiantis Konstitucija apkalta taip pat negalima ir už tai, kad Seimo nario priesaiką davė toks išrinktasis Seimo narys, kuris nuslėpė, jog jis ne pagal Lietuvos Respublikos užduotis yra sąmoningai bendradarbiavęs su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis. Remiantis Konstitucija apkalta taip pat negalima ir už tai, kad Seimo nario priesaiką davė toks išrinktasis Seimo narys, kuris negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Tai negali būti prilyginama priesaikos sulaužymui, nes remiantis Konstitucija priesaika laikoma sulaužyta tik tuomet, kai Seimo narys nesilaiko duotosios priesaikos, ją pažeidžia. Manytina, jog tai, kad priesaiką duoda toks asmuo, kuris remiantis Konstitucija negali jos duoti, nes jis negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nėra tapatu duotosios priesaikos sulaužymui. Toks asmuo, davęs Seimo nario priesaiką, gali ją labai sąžiningai vykdyti, jos laikytis ir jos nesulaužyti. Apibendrinant galima teigti, kad Seimo rinkimų įstatymo 98 straipsnio 3 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, kuris, kaip minėta, skirtas apkaltos proceso tvarka nutraukti įgaliojimus tokių Seimo narių, kurie buvo išrinkti jiems nuslėpus šioje straipsnio dalyje nurodytas reikšmingas aplinkybes, yra *taisytinas*.

Pabrėžtina, kad abu atvejai, nurodyti Seimo rinkimų įstatymo 98 straipsnyje, t. y. nuslėpimas, kad asmuo bendradarbiavo su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis, kad asmuo teismo nuosprendžiu buvo pripažintas kaltu padaręs nu-

14 Išrinkti, bet dar neprisiekę Seimo nariai negali sulaužyti priesaikos vien dėl to, kad jie, kaip minėta, dar nėra prisiekę. Pritarus požiūriui, kad remiantis Konstitucijos 74 straipsniu apkalta galima ir už tokį Konstitucijos pažeidimą, kurį padarė išrinktas, bet dar neprisiekęs Seimo narys, tektų konstatuoti ir tai, jog toks Seimo narys taip pat pažeidė priesaiką, nes, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos pažeidimas kartu yra ir priesaikos sulaužymas, o priesaikos sulaužymas kartu yra ir Konstitucijos pažeidimas. Toks Konstitucijos 74 straipsnio aiškinimas būtų nelogiškas. Iš minėtosios Konstitucinio Teismo pateiktos Konstitucijos 74 straipsnio nuostatų oficialiosios sampratos kyla *inter alia* tai, kad Konstitucijos 74 straipsnyje vartojamas „Seimo nario“ terminas susijęs tik su tokiu Seimo nariu, kuris yra davęs Seimo nario priesaiką ir įgijęs visas Tautos atstovo teises (įgaliojimus), o vėliau šiuokščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką ar padarė nusikaltimą.

sikaltimą, gali būti vertinami kaip *šiurkštus Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas*, nes minėtas aplinkybes, jeigu jos yra, kandidatas į Seimo narius pagal įstatymą privalo nurodyti Seimo nario anketoje. Vadinasi, Seimo rinkimų įstatymas minėtas aplinkybes – rinkėjų informavimą apie tai, kad asmuo bendradarbiavo su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis, kad asmuo teismo nuosprendžiu buvo pripažintas kaltu padaręs nusikaltimą – laiko labai reikšmingomis. Nuslėpus šias aplinkybes rinkėjai yra klaidinami, nes jiems pateikta kandidato į Seimo narius biografija yra melaginga; neatmestina prielaida, jog, jeigu rinkėjai žinotų kandidato į Seimo narius nuslėptus faktus, jie nebalsuotų už tokį kandidatą, kad Seimo nariu būtų išrinktas kitas asmuo. Tobulinant Seimo rinkimų įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą galima pasiūlyti šio *įstatymo 98 straipsnyje nurodytų aplinkybių nuslėpimą laikyti šiurkščiu Seimo rinkimų įstatymo pažeidimu*. Šioms aplinkybėms paaiškėjus (jas nustačius įstatymo numatyta tvarka) tokias aplinkybes nuslėpęs asmuo, kuris buvo išrinktas Seimo nariu, bet dar nepriesiekė, turėtų netekti Seimo nario mandato, o jeigu toks išrinktasis Seimo narys jau yra davęs Seimo nario priesaiką, jo kaip Seimo nario įgaliojimai turėtų būti nutraukti. Tokiais atvejais turėtų būti kreipiamasi į Konstitucinį Teismą, kad jis pateiktų išvadą, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas. Minėtas *trijų dienų terminas*, per kurį Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą su paklausimu, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeistas rinkimų įstatymas, *įstatyme neturėtų būti nustatytas*, nes, paaiškėjus, kad kandidatas į Seimo narius nuslėpė Seimo rinkimų įstatyme nurodytas minėtas reikšmingas aplinkybes, jis turėtų netekti Seimo nario mandato arba jo kaip Seimo nario įgaliojimai turėtų būti nutraukti, nesvarbu, kada šios aplinkybės buvo nustatytos. Taigi Seimo rinkimų įstatyme tokiems atvejams apskritai neturėtų būti nustatytas koks nors terminas, per kurį Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą su paklausimu, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeistas rinkimų įstatymas.

Apibendrinant šiuo metu galiojančiuose įstatymuose nustatytą teisinį reguliavimą, susijusį su Seimo rinkimų įstatymo šiurkščiu pažeidimu, galima teigti, kad yra tam tikra santykių sritis, kuri iki šiol teisiškai nereglementuota. Stokojama teisinio reguliavimo, kuriuo remiantis, išrinktasis, bet dar nepriesiekęs Seimo narys gali netekti Seimo nario mandato dėl to, kad po to, kai buvo išrinktas Seimo nariu, nustatoma, jog jis negalėjo būti įregistruotas kandidatu į Seimo narius ir negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Pasigendama ir tokio teisinio reguliavimo, kuriuo remiantis išrinktasis Seimo narys *netektų Seimo nario mandato* dėl to, kad laikotarpiu nuo jo išrinkimo iki Seimo nario priesaikos davimo *atsirado* (ne paaiškėjo iki tol buvusios, bet atsirado) Konstitucijoje nurodytos aplinkybės, dėl kurių toks asmuo

negalėjo būti renkamas Seimo nariu (pvz., asmuo įgijo kitos valstybės pilietybę; jam teismo nuosprendžiu buvo paskirta bausmė už nusikaltimo padarymą ir asmuo jos dar nėra atlikęs; asmuo pripažintas neveiksniu ir kt.). Pagaliau stokojama teisinio reguliavimo, kuriuo remiantis galima būtų *nutraukti priesaiką davusiojo Seimo nario įgaliojimus*, jeigu po to, kai toks asmuo davė Seimo nario priesaiką, nustatoma, kad yra aplinkybių, dėl kurių jis apskritai negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Kiekviena iš šių situacijų yra skirtinga. Galbūt galimos ir kitos panašios situacijos. Kiekvienai iš jų turėtų būti numatytas atitinkamas teisinis reguliavimas. Tobulinant įstatymuose nustatytą teisinį reguliavimą taip pat labai svarbu suteikti papildomus įgaliojimus Vyriausiajai rinkimų komisijai, Konstituciniam Teismui ir Seimui, kad galima būtų užtikrinti, jog Seimo nario priesaiką duos ir visus Seimo nario kaip Tautos atstovo įgaliojimus įgis tik tokie išrinktieji Seimo nariai, kurie prieš juos renkant atitiko Konstitucijoje nurodytus reikalavimus. Papildomi įgaliojimai Seimui ir Konstituciniam Teismui reikalingi ir dėl to, kad nustačius, jog Seimo nario priesaiką yra davęs toks asmuo, kuris remiantis Konstitucija negali būti renkamas Seimo nariu, galima būtų *bet kada* nutraukti tokio Seimo nario įgaliojimus. Minėtojo teisinio reguliavimo stoka yra tokia didelė, kad jo nebuvimą galima vertinti kaip teisinio reguliavimo vakuumą, kurį draudžia Konstitucija.

Ar tai, kad iki šiol stokojama *įstatyminio* teisinio reguliavimo, pagal kurį galima būtų nutraukti priesaiką davusio Seimo nario įgaliojimus, jeigu po to, kai toks asmuo davė Seimo nario priesaiką, nustatoma, kad yra aplinkybių, dėl kurių toks asmuo apskritai negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes jis neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, arba nustatoma, kad asmuo iki rinkimų nuslėpė reikšmingas aplinkybes, kurias jis vadovaudamasis Seimo rinkimų įstatymu turėjo nurodyti, gali būti vertinama kaip „neįveikiama“ kliūtis nutraukti tokio Seimo nario įgaliojimus? Manytina, kad ne. Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas. Vadinasi, nesant atitinkamo įstatyminio reguliavimo tiesiogiai galėtų ir turėtų būti taikomos Konstitucijos nuostatos, susijusios su Seimo nario įgaliojimų pasibaigimu, jeigu nustatoma, kad buvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas. Tokiu atveju Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas – nežiūrint to, kada paaiškėjo nurodytosios aplinkybės – turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, kad jis pateiktų išvadą, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai. Jeigu Konstitucinis Teismas padaro išvadą, kad per Seimo narių rinkimus buvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, Seimas turėtų priimti sprendimą dėl neteisėtai išrinktų Seimo narių įgaliojimų nutraukimo. Tokie Seimo nariai netenka Seimo nario mandato.

Išvados

1. Konstitucijos 63 straipsnyje yra įtvirtintas Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo institutas, t. y. Seimo nario turimų įgaliojimų, kuriuos jis įgijo davęs Seimo nario priesaiką, nutrūkimo institutas. Nutrūkus Seimo nario įgaliojimams jis kartu netenka Seimo nario mandato. Kitoks yra Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalies turinys. Joje įtvirtintos nuostatos, susijusios ne su Seimo nario turimų įgaliojimų nutrūkimu, o su Seimo nario mandato netekimu dėl to, kad išrinktasis Seimo narys atsisako prisiekti arba prisiekia lygtinai. Tai skirtingi teisiniai institutai. Kiekvieno jų tik jam būdingas turinys. Jie atspindi skirtingas teisines situacijas.

2. Nors Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje nurodomas tik vienas pagrindas, kada išrinktasis Seimo narys netenka mandato – kai jis neprisiekia arba prisiekia lygtinai, galima teigti, jog Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario, kuris dar nėra prisiekęs, mandato netekimo instituto turinys yra daug platesnis. Išrinktasis ir dar neprisiekęs Seimo narys turi netekti Seimo nario mandato ir kitais Konstitucijoje *implicitiškai* numatytais atvejais. Jeigu išrinktasis Seimo narys miršta dar neįvykus naujai išrinktojo Seimo pirmajam posėdžiui (minėta, kad būtent šiame posėdyje išrinktieji Seimo nariai privalo prisiekti); jeigu nustatoma, kad išrinktasis Seimo narys dar prieš naujai išrinktojo Seimo pirmąjį posėdį neteko Lietuvos Respublikos pilietybės ar yra pripažintas neveiksniu; jeigu prieš įvykstant naujai išrinktojo Seimo pirmajam posėdžiui nustatoma, kad asmuo neatitinka kurio nors reikalavimo, nurodyto Konstitucijoje, kad galėtų būti renkamas Seimo nariu (pvz., nustatoma, kad asmuo yra susijęs priesaiką arba pasižadėjimu užsienio valstybei, kad jam teismo nuosprendžiu yra paskirta bausmė, ir jis dar jos nėra atlikęs, bei kt.). Jeigu minėtosios aplinkybės nustatomos iki naujai išrinktojo Seimo pirmojo posėdžio, toks išrinktasis Seimo narys negali prisiekti, jis negali įgyti visų Tautos atstovo įgaliojimų, jis turi netekti Seimo nario mandato.

3. Seimo rinkimų įstatymo 96 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas taisytinas. Galima pasiūlyti jame įtvirtintas nuostatas, kurios yra susijusios su išrinktojo, bet dar neprisiekusio Seimo nario mandato netekimu, atskirti nuo tų nuostatų, kurios susijusios su priesaiką davusio Seimo nario įgaliojimų nutrūkimu. Tai galima padaryti išskaidant Seimo rinkimų įstatymo 96 straipsnio nuostatas į du atskirus straipsnius (arba tame pačiame 96 straipsnyje suformavus dvi dalis), kurių kiekvienas įtvirtintų atitinkamą skirtingą teisinį reguliavimą.

4. Konstitucijoje nėra atskleista, kas yra šiurkštus rinkimų įstatymo pažeidimas. Tai nustatyti yra įstatymų leidėjo diskrecija. Konstitucija suponuoja tai, kad ne kiekvienas rinkimų įstatymo pažeidimas yra šiurkštus; šiurkščiais rinkimų įstatymo pažeidimais gali būti laikomi tik tokie pažeidimai, kuriuos padarius kyla pagrįstų abejonų, ar per rinkimus buvo išreikšta tikroji rinkėjų valia, ar ji nebuvo

iškreipta taip, kad rinkimų rezultatai neatspindi tikrosios rinkėjų valios, ir Seimo narių mandatai buvo paskirstyti neteisingai.

5. Seimo rinkimų įstatyme ir Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo nepakanka, kad galima būtų užtikrinti, jog Seimo nariais bus išrinkti ir visus Tautos atstovų įgaliojimus įgis tik tokie asmenys, kurie atitinka Konstitucijoje nurodytus reikalavimus. Stokojama teisinio reguliavimo, kuris nustatytų išrinktojo, bet dar neprisiekusio Seimo nario mandato netekimą dėl to, kad po to, kai asmuo yra išrinktas Seimo nariu, nustatoma, jog toks asmuo negalėjo būti įregistruotas kandidatu į Seimo narius ir negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo. Pasigendama ir tokio teisinio reguliavimo, kuriuo remiantis išrinktasis Seimo narys netektų Seimo nario mandato dėl to, kad laikotarpiu nuo jo išrinkimo iki Seimo nario priesaikos davimo *atsirado* (ne paaiškėjo iki tol buvusios, bet atsirado) Konstitucijoje nurodytos aplinkybės, dėl kurių toks asmuo negalėjo būti renkamas Seimo nariu (pvz., asmuo įgijo kitos valstybės pilietybę; jam teismo nuosprendžiu buvo paskirta bausmė už nusikaltimo padarymą, ir asmuo jos dar nėra atlikęs; asmuo pripažintas neveiksniu bei kt.). Stokojama teisinio reguliavimo, kuriuo remiantis galima būtų nutraukti priesaiką davusiojo Seimo nario įgaliojimus, jeigu po to, kai toks asmuo davė Seimo nario priesaiką, nustatoma, kad yra aplinkybių, dėl kurių toks asmuo apskritai negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes jis neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, ar nustatoma, jog asmuo iki rinkimų nuslėpė reikšmingas aplinkybes, kurias jis pagal Seimo rinkimų įstatymą turėjo nurodyti.

6. Tobulinant įstatymuose nustatytą teisinį reguliavimą labai svarbu suteikti papildomus įgaliojimus Vyriausiajai rinkimų komisijai, Konstituciniam Teismui ir Seimui, kad galima būtų užtikrinti, jog Seimo nario priesaiką duos ir visus Seimo nario kaip Tautos atstovo įgaliojimus įgis tik tokie išrinktieji Seimo nariai, kurie prieš juos renkant atitiko visus Konstitucijoje nurodytus reikalavimus.

7. Įstatymuose papildomi įgaliojimai Seimui ir Konstituciniam Teismui turėtų būti suteikti ir dėl to, kad, nustačius, jog Seimo nario priesaiką yra davęs toks asmuo, kuris remiantis Konstitucija negali būti renkamas Seimo nariu, galima būtų bet kada nutraukti tokio Seimo nario įgaliojimus.

8. Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas. Nors iki šiol stokojama *įstatyminio* teisinio reguliavimo, pagal kurį galima būtų nutraukti priesaiką davusio Seimo nario įgaliojimus, jeigu po to, kai toks asmuo davė Seimo nario priesaiką, nustatoma, kad yra aplinkybių, dėl kurių toks asmuo apskritai negalėjo būti renkamas Seimo nariu, nes jis neatitiko kurio nors Konstitucijoje nurodyto reikalavimo, arba nustatoma, kad asmuo dar nepasidėjęs rinkimams nuslėpė reikšmingas aplinkybes, kurias

jis pagal Seimo rinkimų įstatymą turėjo nurodyti, tai negali būti kliūtis nutraukti tokio Seimo nario įgaliojimus – jie gali būti nutraukti tiesiogiai taikant Konstituciją. Tokiu atveju Seimas, taip pat Respublikos Prezidentas nepaisant to, kada paaiškėjo nurodytos aplinkybės, turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, kad jis pateiktų išvadą, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai. Jeigu Konstitucinis Teismas padaro išvadą, kad per Seimo narių rinkimus buvo šiurkščiai pažeistas Seimo rinkimų įstatymas, Seimas turėtų priimti sprendimą dėl neteisėtai išrinktų Seimo narių įgaliojimų nutraukimo.

Literatūra

- Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. Konstitucijos V skirsnio „Seimas“ 55 ir 66 straipsnių komentaras. *Teisės problemos*. 2001, 1(31).
- Skaistys, A. Tarp priesaikos ir „laisvo mandato“. *Atgimimas*. 2008 m. lapkričio 7–3 d. Nr. 40.
- Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
- Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 59-1760.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993. Nr. 6-120.
- Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 68-2774.
- Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 1(1) straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 85-3094.
- Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 105-3894.
- Konstitucinio Teismo 2008 m. lapkričio 8 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2008 m. lapkričio 6 dienos dekretu Nr. 1K-1565 „Dėl paklausimo Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui“ išdėstyto paklausimo, ar per 2008 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 130-4493.
- Konstitucinio Teismo 2008 m. lapkričio 10 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2008 m. lapkričio 7 dienos dekretu Nr. 1K-1575 „Dėl paklausimo Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui“ išdėstyto paklausimo, ar per 2008 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 130-4494.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. lapkričio 17 d. nutarimas „Dėl R. Alekno, J. Imbraso ir D. Tamošiūnaitės pripažinimo netekusiais Seimo nario mandato“. *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 133-5110.

GROSS VIOLATION OF THE LAW ON ELECTIONS TO THE SEIMAS CONSTITUTES THE GROUNDS FOR DISCONTINUATION OF THE POWERS OF THE MEMBER OF THE SEIMAS

Vytautas Sinkevičius

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Under Article 63 of the Constitution, a gross violation of the Law on Elections to the Seimas is one of the grounds for discontinuation of the powers of the Member of the Seimas. The Constitution does not reveal expressis verbis as to what is a gross violation of the law on election. The establishment of this is within the discretion of the legislator. While defining what a gross violation of the Law on Elections to the Seimas is, the legislator is bound by the norms and principles of the Constitution. Although the Constitution does not define expressis verbis as to what a gross violation of the law on election is, the fact that, under Item 6 of Article 63 of the Constitution, the powers of a Member of the Seimas shall cease on this ground, implies at least several things: first, not every violation of the law on election can be regarded as a gross one, thus, if the law on election has not been grossly violated, it is not permitted on this ground to recognise that the Member of the Seimas lost his mandate, or that the powers of the Member of the Seimas ceased; second, only such violations may be regarded as gross ones, upon commission of which there appear reasonable doubts whether during the election the genuine will of the voters was expressed, whether their will was not distorted to the extent that the results of the election do not reflect the genuine will of the voters and the mandates of Members of the Seimas have been distributed unfairly.*

The Constitution establishes the legal regulation whereby in itself the election of a person as a Member of the Seimas (acquisition of the mandate of a Member of the Seimas) does not mean that the elected Member of the Seimas acquires all rights of the representative of the Nation. Paragraph 2 of Article 59 of the Constitution provides that the elected Member of the Seimas shall acquire all the rights of a representative of the Nation only after taking at the Seimas an oath to be faithful to the Republic of Lithuania. Thus, the Constitution relates the acquisition of all rights of the representative of the Nation with the oath of the Member of the Seimas, which must be taken by the elected Member of the Seimas at a sitting of the Seimas. The Constitutional Court has held that this constitutional provision means that “a member of the Seimas does not enjoy all the rights of a representative of the Nation until he takes an oath—such an elected member of the Seimas is not a representative of the Nation yet,

he does not have powers of a member of the Seimas and may not exercise them yet.” Thus, the Constitution establishes the legal regulation that until the elected Member of the Seimas takes an oath to the Republic of Lithuania, he may not yet in all extent implement the mandate of the Member of the Seimas acquired by means of elections.

An analysis of the legal regulation established in Article 63 and Paragraph 2 of Article 59 of the Constitution permits to assert that these articles consolidate two different institutes of law, that each of these institutes has the content characteristic of it only and that they reflect different legal situations. Article 63 of the Constitution consolidates the institute of discontinuation of the powers of a Member of the Seimas, i.e. the institute of discontinuation of the powers enjoyed by the Member of the Seimas acquired after he has taken the oath of the Member of the Seimas. The discontinuation of the powers of a Member of the Seimas also means that the person alongside loses the mandate of the Member of the Seimas. The content of Paragraph 2 of Article 59 of the Constitution is different—the provisions that are entrenched therein are related not with discontinuation of the powers enjoyed by a Member of the Seimas (until the elected Member of the Seimas takes the oath, he has not acquired yet all the rights and duties of the member of the Seimas and all the guarantees of parliamentary activity of the Member of the Seimas), but with the loss of the mandate of the Member of the Seimas because the elected Member of the Seimas either refuses to take the oath or takes a conditional oath.

The article presents an analysis on how a gross violation of the Law on Elections to the Seimas is defined in the same law. The functions of the Constitutional Court and of the Seimas related with a statement of the existence of a gross violation of the Law on Elections to the Seimas, are revealed. The article shows that the Constitution establishes different functions of the Seimas and the Constitutional Court which are related with the statement of the existence of a gross violation of the law on elections, and that it also establishes the powers necessary to discharge these functions: the Constitutional Court decides whether the Law on Elections to the Seimas has not been grossly violated during elections of Members of the Seimas, while provided the Constitutional Court draws a conclusion that the Law on Elections to the Seimas the Seimas was grossly violated, the Seimas adopts a decision on the loss of the mandate of the elected Member of the Seimas or on discontinuation of the powers of the Member of the Seimas. While summing up the legal regulation which is established in laws valid at present and which is related with a gross violation of the Law on Election to the Seimas, the article asserts that there exists a certain area of relations, which has not been legally regulated yet. In the opinion of the author, there is a lack of legal regulation which would consolidate the loss of the mandate of a Member of the Seimas who has been elected, but who has not yet taken the oath, due to the reason that after this person was elected as a Member of the Seimas, it comes to light that this person was not eligible for registration as a candidate to Members of the Seimas and his election as a Member of the Seimas was impermissible, since the said person did not meet a certain requirement specified in the Constitution. There is also a lack

of legal regulation whereby the elected Member of the Seimas would lose the mandate of a Member of the Seimas due to the reason that in the period from his election till giving the oath of the Member of the Seimas there appeared (not came to light, but appeared) the circumstances specified in the Constitution due to which such person could not be elected as a Member of the Seimas (e.g. this person acquired the citizenship of another country; this person was imposed punishment by a court judgement, but he has not fulfilled it; the person was recognised incapable, etc.). There is also a lack of legal regulation whereby it would be possible to discontinue the powers of a Member of the Seimas if it is established, after such person has taken the oath of the Member of the Seimas, that there are such circumstances due to which this person in general could not be elected as a Member of the Seimas, since he did meet a certain requirement established in the Constitution. Each of these situations can be different, perhaps other similar situations are possible. Corresponding legal regulation should be provided for each of such situations. In the opinion of the author, it is important that additional powers be granted to the Central Electoral Commission, the Constitutional Court and the Seimas so that it would be possible to ensure that only such elected Members of the Seimas will take the oath of the Member of the Seimas and acquire all powers of a representative of the Nation who, before they were elected, met the requirement specified in the Constitution. The additional powers to the Seimas and the Constitutional Court are also necessary in order that after it comes to light that a person has taken the oath of the Member of the Seimas who, under the Constitution, was not eligible for election as a Member of the Seimas, it would be possible to discontinue the powers of such Member of the Seimas at any time. The lack of the said legal regulation is big to the extent that its absence is assessed in this article as a vacuum of the legal regulation, while such vacuum is prohibited by the Constitution. The article presents proposals on how it would be possible to improve the legal regulation established in the Law on Elections to the Seimas and the Law on the Constitutional Court.

Keywords: *constitutional law, Constitution, elections to the Seimas, loss of the mandate of a Member of the Seimas, discontinuation of the powers of a Member of the Seimas, gross violation of the Law on Elections to the Seimas.*

Vytautas Sinkevičius, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: konstitucinė teisė, parlamentinė teisė, konstitucinė jurisprudencija, pilietybė.

Vytautas Sinkevičius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, professor. Research interests: constitutional law, legislative law, constitutional jurisprudence, citizenship.